

Avusturya Politik-İktisadını Anlamak¹

Efe Baştürk

Gazi Üniversitesi Siyaset Bilimi Yüksek Lisans Öğrencisi

Liberal Düşünce, Cilt 15, Sayı 59 - 60, Yaz-Güz 2010, s. 263 - 272

I. Giriş

Avusturya İktisat Okulu olarak da bilinen Avusturya Ekolü, yirminci yüzyılın hemen başlarında geliştirdiği düşünce yapısıyla iktisat alanındaki tartışmalara meydan okudu. O döneme kadar değer belirlenmesi noktasında emek-değere atıf yapan klâsik iktisattan farklı olarak Avusturya Ekolü değer subjektif karakterini ön plana yerleştirdi. Analizlerini bu minval üzerinden geliştiren ekol, iktisat biliminin merkezine ise “amaçlı insan faaliyeti”ni yerleştirdi. Bu anlayışa göre insanların davranışları rasyonel ya da irrasyonel olarak değil amaçsal olarak değerlendirilebilir. Praksiyoloji'nin birincil nitelikteki bu önermesinin, siyaset teorisi açısından yüklendiği anlam ise hayli kışkırtıcıdır: insan davranışlarının rasyonellik açısından betimlenmesi, nihayetinde, davranışlara mutlak anlamda bir standart değer kriteri getirecektir. Bu nedenle birey davranışları, belli ön kabullere göre tatbik edildiklerinde anlamlı olacaktır. Bu görüşü biraz daha temellendirirsek şöyle bir tahlile ulaşmamız mümkün hale gelebilir: birey davranışlarının belli kriterler etrafında değerlendirilmesi, davranışların nedenleri ve kaynaklarına müdahil olacak şekilde ilerlettirilebilir. Dolayısıyla birey davranışlarını standardize edecek bir otorite, bu davranışların karar aşamasında da söz sahibi olabilecektir. Ancak Avusturya ekolü, “insan davranışı”ndan bu tarz bir rasyonelite zorunluluğunu kaldırarak, bireylerin davranışlarına subjektif karakteri içsel olarak yerleştirmiştir. Bu argüman, Avusturya Ekolü'nün özgürlük teorisine sunduğu en muazzam katkı olarak tarihe geçmiştir.

¹ Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir.

II. Metodoloji ve Felsefî Temeller

Avusturya metodolojisinin temelinde kökleri Aristo'ya kadar uzanan derin bir tarihsel ve felsefî görüş yatmaktadır. Erken on dokuzuncu yüzyıldan itibaren gelişen organik ve kollektif düşünce tarzına karşı bireyciliği ön plana koyan ve gerek ekonomik gerek siyasî teorisinin temelinde ontolojik bireyciliği yerleştiren Avusturya metodolojisi, iktisadî öğretisini teknik modellerden sıyrarak, felsefî temellere oturtmuştur. Ancak daha önemli bir nokta şudur ki; Avusturya metodolojisi, metodolojik bireyciliği salt bireyciliğe verdiği önem nedeniyle değil, metodolojik anlamda sahip olduğu teorik derinlik ve pratik gerçeklik nedeniyle savunmuştur. Dolayısıyla bireycilik, Avusturya metodolojisi açısından salt ahlâkî bir değer ya da deontolojik bir önerme değil, epistemolojik bir ön kabuldür. Bu yönüyle Avusturya metodolojisi o dönemde gelişen kollektivist felsefe ile metodolojik bir ayrım yaşamaya başlamıştır (Smith, 1993: 130).

Metodolojik bireycilik ile başlayan teori oluşturma çabaları bilhassa ekonomik yapı ile siyasî sistem arasında kurgulanan epistemolojik ve mantıksal bağ ile somutlaşmıştır. Bunun ilk, ve en önemli, örneğini veren Carl Menger, sübjektif değer ile oluşan bir piyasa modelinin giderek mübadeleye dayalı bir sosyal yapıyı oluşturduğunu ve bu yapının temel unsurunun mülkiyet üzerinden gerçekleştirilen mübadele olduğunu vurgular (Yay, 2004: 4). Menger, böylece sübjektivizmi sosyal yapının – ve bu yapının üzerine inşa edildiği kuralların – içerisine yerleştirerek iktisat ile siyaset teorileri arasında bir bağ kurmuş olur.

Menger, Ekol'ün metodolojik tavrı açısından bireyciliği bir değer olarak ön plana yerleştirmeyi başarmıştır. Üstelik bunu yaparken, kompleks bir sosyal yapıyı açıklama çabası içerisinde iken, bu yapının “doğası açısından tek kesin ilke”ye sahip olan en temel birimine yönelmiştir: birey (Herbener, 1991: 34). Bireyin, tek varlıksal gerçekliğe sahip olan unsur kabul edilmesi ile, tüm toplumsal yapının, içinde gelişen kurumlar ile beraber bu gerçekliğe uyarlanması prensibinin geliştirilmesi gündeme gelmiştir. Menger'in metodolojik tavrı Ekol'ün insan özgürlüğüne ve birey ile beşerî kurumlar arasındaki ilişkinin yapısallığına dâir çok önemli argümanların kurulmasını sağlamıştır. Menger'in metodolojik bireyciliği, basit anlamda bireyi önceleyen bir kurgulama değildir. Daha ziyadesiyle, metodolojik bireycilik, aklını kullanan yegâne varlık olan insanın beşerî hayattaki önceliğine vurgu yapmak suretiyle, onu tüm beşerî yapılar karşısında öncelikli konuma getirmektedir. Bu anlayışa göre hiçbir kolektif yapının ne “aklı” vardır ne de herhangi bir şekilde somut, olgusal anlamda karar almaya vakıftır. Çünkü kollektif grup diye bir şey somut olarak yoktur, çünkü, şayet toplum akıl ile açıklanabiliyorsa, o halde toplumun temelinde de akıl vardır ve o akıl sahibi de bireyin kendisi olduğuna göre, birey otomatikman toplumdan önce gelen ve ona üstünlük taşıyan bir varlık hâline gelir. Başka bir ifadeyle eğer kararlar akıl

ile alınıyorsa o halde özne akıl sahibi olarak insanın kendisidir, şu halde bireyin kendisi bizatihi kurucu olmak durumundadır. Herhangi bir kolektif yapının bireye göre öncelikli, üstün veya ona aşkın olduğunu kabul etmek ile metodolojik anlamda bireyin hiçbir şekilde karar alma gücü ve yetkisinin olmadığını söylemek aynı şeylerdir. Avusturya Ekolü'nün, Menger'den beri, kolektivizmi özgürlüğe açık bir tehlike olarak görmesinin altında işte bu epistemolojik önermeler dizisi yatmaktadır.

Avusturya metodolojisi, insan varlığının niteliğinden yola çıkarak hazırladığı teorik perspektifine pratik özellikler katmaktadır. Şöyle ki; Avusturya İktisat Ekolü'nün merkeze yerleştirdiği birey ne rasyonalist bir amaçsalcılığın öznesidir ne de ideal bir varlıktır. Hal böyle olunca ekolün kabul ettiği birey, üzerinde analiz yapılabilen veya amacı öngörülebilene bir varlık olmaktan ziyade, çok dar kapsamda tahlil edilebilen bir varlık halini almaktadır. Avusturya Ekolü'nün temel önermesi; "insan eylemde bulunur"dur. İnsan davranışı ontolojik bir vakıya olarak ele alınmakta, böylece insanın davranışlarına sebebiyet veren düşünce ve kararları da ontolojik bir gerçeklik hali kazanmaktadır. İnsan davranışına dâir getirilen bu ön kabul, insanın söz konusu davranışa yol açan eylem ve düşünce aşamasında sahip olduğu özgürlük seviyesini yansıtmaya bakımından önem taşır. Çünkü insan davranışının ontolojik bir vakıya olarak kabul edilmesi, insan davranışına yol açan bireysel kararların ve değer yargılarının da aynı oranda ontolojik bir gerçeklik olarak kabul edilmesini beraberine getirmektedir. Avusturya Ekolü'nün metodoloji ile siyaset teorisi arasındaki bu formel bağ kurgulama girişimi, Ekol'ün tutarlı bir disipline sahip olmasında başrol oynamaktadır.

Avusturya Ekolü açısından tartışmasız en önemli isimlerden birisi olan Ludwig von Mises, metodoloji ile teori arasındaki bağın ortasına ahlâkî bir gerekçelendirmeyi yerleştirmiştir. Bu gerekçelendirme, Ekol'ün bir modelden, derin düşünce yapısına sahip bir felsefeye doğru genişlemesine yardımcı olmuştur. Hatta bazılarına göre Mises, "insan eylemi"ni metafizik yanılsamalardan kurtararak onu bilgi teorisiyle bağdaştırmıştır (Gordon, 1992: 95). Bu sayede "insan eylemi" ifadesinin metodolojik ve olgusal olarak teorilerin temel varsayımı hâlini alması gündeme gelmiştir. Mises, Avusturya Ekolü'nün felsefesini ve metodolojisini bir arada verdiği ünlü eseri "İnsan Eylemi"nde, insan davranışının rasyonel veya irrasyonel olarak betimlenemeyeceğinin altını çizmektedir. Çünkü böylece bir yargılama girişimi, en nihayetinde insan davranışlarına sebebiyet veren amaçlar hakkında da düzenleme girişimlerinin önünü aralayacaktır. Hiç kimse, başkalarını neyin daha mutlu edeceğini söyleme hakkına sahip değildir (Mises, 2008: 21). Mises'ten yola çıkarak şunu ekleyebiliriz ki; eğer herhangi biri, başkalarının amaçları hakkında karar belirtme yetkisine sahip olursa, bu yetkilendirme mutlak anlamda davranış ve karar aşamalarında da belirleyici olmaya kadar genişleyecektir.

Mises'in Avusturya Ekolü'ne en önemli katkılarından bir tanesi de, planlamacı iktisadın zaafiyetini ve çelişkinsini ortaya koymakta gösterdiği maharettiydi. Sosyalizm adlı eserinde, Mises, şöyle demektedir:

"[B]ir ve aynı girişimin tekil birimi için ayrı hesaplar, ancak ve mal ve hizmetlerin bütün türleri için fiyatlar piyasada belirlendiğinde mümkündür ve hesaplamaların temelini oluşturur. Piyasanın olmadığı yerde fiyat sistemi yoktur ve fiyat sisteminin olmadığı yerde iktisadî hesaplama olmaz" (Mises, 2007: 129).

Sosyalist bir iktisadın salt planlama çelişkinsini değil, fakat aynı zamanda piyasadaki fiyat oluşumunda tüketicilerin özgür iradeleri ile – sübjektif değer yargıları sonucu – oluşan fiyat mekanizmasının sosyalist bir sistemde mümkün olmayacağını vurgulayan Mises, bu bağlamda sosyalist bir modelde, şayet tüketicilerin sübjektif değer yargıları dışlanıyorsa (ki öyle) o hâlde sosyalist modelin, bu soruna çözüm olarak getirdiği çözüm alternatifinin, değer yargılarını tercih durumundan bağımsız hâle getirmek olacağını düşünür. Mises'e göre, sosyalist iktisadî modelde mülkiyetin kolektif hâle getirilmesindeki asıl sonuç üretimin kolektifleştirilmesi değil, tercih ve değer yargılarının kolektif hâle getirilmesidir. Tercih ve değerlerin kolektifleştirildiği bir düzen, insanın kendisine değil kolektif organizasyona ait olduğu bir sistem olmak mecburiyetindedir. Bireyin karşısında beşeriyetin üstünlüğünü ortaya koyan kolektivist felsefeye karşı tam özgürlüğü savunan Avusturya Ekolü, ekonomik özgürlükler ile siyasal özgürlükler arasındaki rasyonel ve tutarlı bağı gündeme getirmiştir.

Mises'in temel argümanlarından bir tanesi de sosyalist bir modelde bireysel bir değer unsuru olan kâr beklentisi ile kolektif organizasyonun inşası arasında denge oluşturma girişiminin hatalı oluşudur. Ona göre, değer yargılarını kolektif hâle getirmeyi arzulayan sosyalist bir modelde esas hedef kâr güdüsünü ortadan kaldırmak olacaktır. Çünkü ancak bu takdirde kolektif üretimin önü açılacaktır – herkesin kendi çıkarını düşündüğü bir modelde sosyalizmin arzusu olan "kolektif üretim" gerçekleştirilemez. Kâr güdüsünü ortadan kaldırarak ekonomik ilişkileri kurmayı amaçlayan modellerin argümanı şu olmuştur: insanın bencilliği sonucu ortaya çıkan kâr güdüsü ortadan kaldırıldığı takdirde, üretim araçlarının özel mülkiyete devredilmesi gibi bir durum da söz konusu olmayacak, böylece üretim araçlarının kolektifleştirilmesi mümkün olabilecektir. Bu argümana karşı argümanı dile getiren Mises'e göre, kâr beklentisi piyasayı harekete geçiren varlık sebebidir (Mises, 2007: 137). Çünkü risk alan ve bu risk ile üretim için maliyet hesaplamasına girişen ve üretim aşmalarında tüm maliyeti üstlenen girişimci için kâr beklentisi olmazsa üretimin hiçbir anlamı olmayacaktır.

Üretimin tüketici tercihlerine göre kurgulanmasına dönük sübjektif değer teorisinin mantığını biraz daha anlaşılabilir hâle getiren Mises'in Ekol'e olan katkısı gerçekten anlamlıdır. Yaşadığımız sosyal hayatta bunun somut pratiklerini görebilmekteyiz. Bir müteşebbis için tüketici her şeyden önemlidir çünkü tüketici

olmazsa müteşebbis faaliyetinin hiçbir kıymeti harbiyesi kalmayacaktır – bugün neredeyse tüm toplumlarda ortak deyim hâline gelmiş “tüketici daima haklıdır” prensibi bu anlayışın bir sonucudur. Sübjektif değer teorisinin politik ekonomi-deki konumu ise daha önemlidir: Çünkü bu değer teorisi, kaynakların, keyfî yöntemlerce değil karşılıklı değer transferi sonucu kullanılmasını öngörmektedir. Bu karşılıklılık, ekonomik ve sosyal ilişkilerin zora dayalı gelişmesini engeller ve medenî ilişki kalıplarını destekleyerek barışçıl bir sosyal düzenin inşasına katkıda bulunur. Mises, işte bu inşa çabaları sonucu gelişen sosyal yapıyı “işbölümü” olarak açıklamıştır. Ona göre, işbölümü sayesinde kendi değer yargılarımız ve tercihlerimize göre belirlediğimiz farklı uzmanlık alanlarımız arasında bir etki-leşim yaratabilmişizdir (Mises, 2007: 320-23).

Geçen yüzyıllar boyunca insanlar kendi farklılıklarını keşfetmişler ve bu farklılıklarını geliştirip uzmanlaşmayı yaratarak toplumun her alanında her ihtiyaca cevap verebilecek iş kollarının ortaya çıkmasına vesile olmuşlardır. İşte bu olgu, artık bireylerin birbirilerini düşman olarak değil tam tersi bir müttefik olarak görmelerinin başlangıcı olmuştur. Böylesi bir toplumda herkes herkesin yetenek ve emeğinden fayda sağlamaktadır (Ebelling, 2004: 43). Bireylerin birbirileri açısından taşıdıkları bu önem, toplumsal evrimi çatışmadan uzlaşmaya, düşmanlıktan – barışçıl bir ortamda – rekabete ve savaştan ticarete döndürmeyi hedefleyen bir medeniyetin yaratıcısı hâline gelmiştir. İşte bu medeniyet idealinin politik ekonomisini oluşturan kişi de Ludwig von Mises olmuştur.

Avusturya İktisadının bir başka önemli ismi Friedrich August von Hayek’tir. Hayek, bilhassa 1960-1970 yılları arasında Keynesçi politikalara karşı geliştirdiği argümanlarla anılmaktadır. 1974 yılında iktisat dalında Nobel kazanan Hayek, serbest piyasanın epistemolojik temellerini kurgulayarak sosyal teoride imrenilecek bir başarıya imza atması bakımından seçkin ve ayrıcalıklı bir konuma sahiptir.

Hayek’in iktisadî teoriye en önemli katkısı bilgi ve toplum arasında kurduğu epistemolojik bağıdır. Toplumun içerisinde dağınık hâlde bulunan bilginin keşif ve mübadele yoluyla bireylerden diğer bireylere aktarıldığını savunan Hayek, bu bilgi transferinin merkezî planlamayla halledilmesinin mümkün olamayacağını savunmaktadır. Çünkü toplum o kadar kompleks bir yapıda oluşmuştur ki, her bireyin sahip olduğu bilgi ancak keşif, talep ve mübadele yoluyla aktarılabilir. Böylece Hayek, serbest piyasanın epistemolojik temellerini bilgi üzerinden temellendirmeye çalışır.

Hayek bu metodolojisini ilk defa “Bilginin Toplumda Kullanımı” adlı makalesinde incelemeye koyuldu. Bu makalede – ve genel olarak diğer tezlerini de kapsayacak şekilde – Hayek’in temel tezi şuydu; iktisadî bir sistemde “verili” kaynakların dağıtımı gibi bir şey mantıksal olarak mümkün olamaz, çünkü bir kaynağın verili olup olmadığı kişiler tarafından geliştirilen amaç, talep ve değer gibi sübjektif fonksiyonlara bağlıdır. Şu hâlde bir toplumda kaynakların dağıtım-

mı son kertede bireysel eylemlere dayalı olarak bağımlı değişkenlik içerecektir. Çünkü toplum, bilginin bir toplam şeklinde hiç kimseye verilmediği, fakat parçalı olarak her bireye verilmiş parçalı ve dağınık kümelerden oluşan kompleks ve karmaşık bir sosyal düzendir.

Hayek, merkezî bir planlama ile iktisadî etkinliğin optimum seviyeye çıkarılmasının mümkün olmadığına kanaat getirirken, planlama faaliyetinin dağınık şekilde topluma yayılan bilginin tümüne ve daha da önemlisi bu bilginin bireyler tarafından nasıl kullanılacağına ilişkin gözlem ve öngöründe bulunamayacağı varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımın temelinde ise Hayek iki argüman ileri sürmektedir: birincisi, toplumda dağınık hâlde bulunan bilgi, ölçülemeyecek unsurlardan meydana gelebilmektedir. Zaman ve mekân gibi spesifik durumlar bilginin özel şartlarını oluştururlar. Bu tür bir bilgi ne önceden planlanabilir ne de her zaman her yerde idame ettirilebilir. Bu aksiyomun ontolojisi olarak Hayek, her bireyin diğer bireylere göre farklı avantajlara sahip olduğunu söyler. Çünkü bir birey, ancak karar kendisine bırakıldığında ve sadece onun girişimiyle icra edildiğinde kullanılması gereken bilgiye sahiptir (Hayek, 2003: 6). Bu bilgi türü ise ancak karar bireylerin kendilerine bırakıldığında ortaya çıkabilir. Dolayısıyla da planlamacı bir ekonomik modelde bireylerin sahip oldukları yeteneklerin ortaya çıkması mümkün değildir, çünkü bireylerin bu yeteneklerini özerk karar ve tercihe dayandırarak mübadele edebilecekleri bir toplumsal yapı mevcut değildir.

Hayek, Mises'in "insan davranışı" aksiyomunu kendi teorisinin merkezine yerleştirir ve bu aksiyomu bilginin piyasa sürecine ilâve edilmesine dek genişletir. Hayek'in temel argümanı, ekonomik sistemin işleyebilmesinde bilimsel bilgilerin değil zımnî bilgilerin etkin olduklarıdır ve bu bilgi türü teknik yöntemlerle değil fakat keşif ve girişimciliğe dönük insan davranışları sonucu açığa çıkmaktadır (Klein, 2004: 78). İnsan davranışı bu hâliyle kurgulanabilir veya planlanabilir bir nitelikte değildir, o daha ziyade kişilerin kendi kurguladıkları amaçlarına dönük bilinçli çabalarıdır ve piyasa modeli işte söz konusu bireylerin amaçlarını dağınık hâlde iken bile birbirilerine karşı yönlendirebilen bir koordinasyon işlevi görür. Hayek, hiçbir insanın total bilgiye sahip olamayacağını, bunun hem mantıken imkânsız olduğunu hem de ekonomik bir sistemde bilginin her bireye bağlı olarak zaman ve mekân gibi spesifik şartlardan dolayı değişebileceğini de göz önüne alarak kesin bir sonuca ulaşmanın veya bu uğurda mücadele etmenin başarısız kalacağından söz eder. Çünkü ekonominin temel işlevi, Hayek'e göre, "insanların hakkında bilgi sahibi olmadıkları koşullara adapte olma süreçlerini açıklamaktır" (Hayek, 2005: 142). Bu bilgi eksikliği piyasada mübadele olgusunu yaratırken, adaptasyon ise bilinçli ve amaçlı bir insan davranışının keşif ve girişimcilik ile birleşmesine tekabül etmektedir.

Planlı ekonomi savunucularının sürekli dile getirdikleri "karşılıklı yarar" önermesine karşı çıkan Hayek, serbest piyasanın üstünlüğünü dile getirerek karşılık ve

rir. Hayek'e göre serbest piyasada hangi amaçların takip edileceğine dâir bir mutabıklık şart değildir. Çünkü piyasanın doğasında, herkesin kendi yeteneğini, çıkarını ve amacını gerçekleştirmesine dönük bir nitelik vardır. Bununla beraber piyasa, ne düzenlenmiş bir sistemdir ne de kendine has kuralları olan ve kendi kendine işleyen bir mekanizmadır. Piyasa, farklı amaçlara sahip bireyler tarafından devamlı surette işletilen soyut bir sistemdir. Bu soyut sistem bireylerin gönüllü mübadelelerine dayanmakta, böylelikle bireysel özgürlüğün sosyal anlamda işlevsel kılınmasına ve korunmasına yardımcı olmaktadır (Butler, 2001: 58-59).

Çağımızın en önemli teorisyenlerinden biri olan Hayek tarafından geliştirilen, sosyal düzenin politik ekonomik temelleri bilhassa Avusturya Ekolü'nün anlaşılması açısından oldukça faydalı olmuştur. Serbest piyasanın salt ekonomik bir model olarak değil fakat onun sosyal içeriğinin anlaşılması noktasında Mises'in argümanlarını daha ileri taşıyan Hayek, Avusturya Ekolü'nün salt bir iktisat okulu değil aynı zamanda felsefi ve sosyal bir düşünce okulu olmasında pay sahibi olmuştur.

Avusturya Ekolü'nün çağdaş öncülerinden olan Murray Rothbard da okulu liberteryen bir çizgiye taşımıştır. Rothbard böylece bilhassa son zamanlarda gündeme gelen klâsik liberalizm ve liberteryenizm arasındaki tartışmada Ekol'ün mülkiyet ve tam serbesti noktasında konumlanmasına zemin hazırlamıştır (Crocetta, 2007: 213). Rothbard'ın özel mülkiyete olan vurgusunu kendisinden önceki Ekol'ün temsilcilerinden ayıran temel farklılık, Rothbard'ın özel mülkiyeti bireysel bir değerden öteye taşıyarak onu toplumun kurucu ilkesi saymasıydı. Çünkü Rothbard, özel mülkiyete dayalı serbest piyasa anarşizmine atıf yaparak, devlet ile özel mülkiyet arasındaki klâsik liberal algıyı kırmaktaydı. Ekolün önceki temsilcilerinden Mises özel mülkiyetin güvenliğinin sağlanması noktasında monopol bir devletin gerekli olduğuna kanaat getirirken, Rothbard özel mülkiyet ile devlet arasındaki ilişkiyi "yaşam standartlarında farklılık yaratacağı" gerekçesiyle daha olumsuz bir miceda değerlendirerek, güvenlik ihtiyacının bireylerin ferdi yaşam standartlarında herhangi bir olumsuzluk teşkil etmeden serbest piyasa tarafından nasıl sağlanabileceği noktasında durmuştur (Rothbard, 2009: Cilt II, VI, 1116).

Rothbard'ın politik iktisat alanında mülkiyet ekseninde getirdiği en önemli yenilik, mülkiyetin klasik liberalizmdeki konumunu genişletmek suretiyle, salt emeğe bağlamaması fakat aynı zamanda bireyin emeğini sarf edeceği arazi veya tüketim malına dönüştürülebilecek doğal kaynaklar üzerinde de hak sahibi olduğuna ilişkin getirdiği argümandır (Rothbard, 1973: 31). Bu sayede Rothbard, kolektif bir organizasyonun toplumun üzerinde yaşadığı arazi üzerinde topyekûn denetiminin olamayacağını savunur. Kolektif organizasyonun yerine toplumsal koordinasyon özel mülkiyetleri üzerinden mübadeleye girişen bireylerin özgürce ve gönüllülük ilişkileri çerçevesinde oluşturdukları serbest piyasa tarafından çözümlenecektir. Buradan hareketle Rothbard'ın serbest piyasa toplumu, özel mülkiyetin tek ahlâkî ve meşru neden olmasına dayanan toplumsal bir düzendir.

Rothbard, serbest piyasanın ahlâkî gerekçelendirmesini hem birey üzerinden hem de toplum üzerinden yapar. Birey bazından bakıldığında serbest piyasa, bireyin kendi aklının, yeteneğinin farkına varmasını olanaklı kılmasına dayanır. Toplum nezdinde değerlendirildiğinde ise, serbest piyasa, bireysel üretim ve amaçların akıl yoluyla eyleme geçirildiği ve karşılıklılık oluşturduğu soyut bir düzeni ifade eder (böylece Rothbard, Hayek ve Mises'in de önem verdiği keşif ve girişimciliği bireysel bir eylemden öteye taşıyarak toplumsal bir sistemin motoru hâline getirir). Bireylerin, sahip oldukları mülkiyetlerini ve ürettikleri mal ve hizmetleri mübadele ettikleri serbest piyasa düzeni, güç ilişkileri yerine barışçıl takas metoduna dayalı olması suretiyle bireyler açısından daha tercihe şayan bir toplum modelini oluşturmaktadır. Rothbard, işte bu sebepten dolayı, serbest piyasayı salt ekonomik bir model olarak görmek yerine, onun ahlâkî bir ilke olduğunu vurgulamaktan geri kalmaz.

Serbest piyasa salt ahlâkî olduğu gerekçesiyle değil fakat aynı zamanda optimum fayda sağlama açısından da savunulması gereken bir modeldir. Rothbard bu fayda analizinden yola çıkarken, tüm korumacılık teşebbüslerinin, bireylerin kendilerine en fazla fayda sağlayacağını düşündükleri bir ilişki biçimine müdahale ile sonuçlanacağını, bunun da ilk durumda oluşturulan düzenden – yani serbest piyasaya içkin olan gönüllü mübadeleden – daha az fayda sağlayacak yeni bir durum yaratacağını öne sürer. Çünkü bireyler, ilk durumda gönüllü bir mübadele ilişkisine girerlerken, her iki taraf da kendi amacı ve çıkarının ne olduğunu bildiğinden, bu ilişki optimum fayda sağlayacaktır. Ancak bu ilişkinin ardından gelen müdahale durumu, önceki durumda ortaya konan fayda seviyesine müdahale içereceğinden, bir önceki durumdaki faydayı azaltacaktır. Rothbard, bu analizden hareketle, tüm korumacılık teşebbüslerinin ticarete ve onun arkasındaki gönüllülük ilişkilerine bir darbe olduğunu ileri sürmektedir (Rothbard, 1986: 1).

Rothbard'ın serbest piyasa ve korumacılık arasında faydaya dayalı analizinin temelinde Avusturya Ekolü'nün temel önermesi olan praksiyolojinin izlerini görmek mümkündür. Çünkü Rothbard, praksiyolojiyi kendinden önceki teorisyenlerin kurduğu argümanları daha da ileri taşıyarak, salt metodolojik bir önerme değil fakat teorik bir düzlem inşa etme çabası içerisine girer. Başka bir deyişle praksiyoloji Rothbard'ın teorisinde metodolojik bir yöntem olarak kalmaz, o kompleks bir yapının anlaşılmasında temel rol oynayan anahtar bir kavram hâline gelir. Rothbard'da praksiyoloji, salt "insan eylemi"ni açıklamakla kalmaz, fakat onun sayesinde toplumsal bir yapının açıklanması imkân kazanmaktadır. Örneğin Rothbard, "insan eylemde bulunur" önermesini genişletir, ve insan eyleminin rasyonel temelleri üzerinden, her bireyin kendi amacını kendi bilinç kapasitesi yoluyla kurgulayacak kapasitede olduğunu, bu sayede bireylerin kendilerine fayda sağlayacak şeylerin yine ancak kendilerinin bilebileceğini ileri sürer. Böylece serbest piyasa düzeninde, eylemde bulunan insanlar, kendi amacını ve kapasitesini en iyi bilenler olarak eylemde bulunurlar. Böylece Rothbard, serbest piyasanın bireysel

faıdanın optimizasyonu noktasında planlamacı modelden daha üstün olduğu sonucuna epistemolojik yönden de ulaşmış olur (Rothbard, 1997: 59).

III. Avusturya İktisadının Geleceđi

Avusturya Ekolü sadece ekonomik bir model sunmaz, aynı zamanda politik alanda bireysel özgürlüklerin gelişimi ve iktidarın sınırlandırılması noktalarında güçlü argümanlar ortaya koyar. İnsan davranışını temeline alan ve belli bir davranışın biçimlendirilmesine dönük kartezyen projeler yerine davranışların sonuçlarından hareket ederek açıklama getiren Ekol'ün en önemli niteliği de buradadır. Toplum ve politik-iktisadî süreçleri açıklamak için metodolojik bireyciliği gündeminin ilk sırasına yerleştiren okul, böylece kolektivist fikirlerin birey üzerindeki egemenliğine de meydan okumuş olmaktadır. Bireyin beşeriyete karşı önceliğini metodolojiden başlatan Avusturya Ekolü, bireysel özgürlüğün istikrarlı kılınmasına dönük çabaların rasyonelliğini böylece ilân etmiş olur. Bir taraftan ekonomik özgürlüklerin gelişimi açısından ekonomik analizler ortaya koyan okul, diğer yandan bu özgürlükleri sağlama alacak ve onlarla bütünlük sağlayacak arka plan özgürlükleri, yani siyasal özgürlükleri, etraflıca tartışır. Böylece ekol bir taraftan siyasal ve ekonomik özgürlükleri birleştirirken, öbür taraftan bu birleşim neticesinde ortaya felsefî bir yaklaşım ortaya koyma imkânına kavuşmuş olur.

Kolektivist fikirlerin her geçen gün seslerini yükselttiği bir dönemden geçiyoruz. Amerika'daki krizin kapitalizme yüklenmesi karşısında sağ ve sol kolektivist fikirlerin ortaklaşa saldırdıkları ilk hedef kapitalizm oldu! Serbest piyasanın, özel mülkiyetin, mübadele serbestisi gibi ilkelerin ahlâkî geçerliliklerinin ortaya konması elzem hâline gelmektedir. Avusturya Ekolü temsilcilerinin üzerine basa basa vurguladıkları nokta, ekonomik özgürlükler ile siyasal özgürlükler arasında doğrudan bağ olduğu fikriydi. Bu fikrin geri plana itilmesi ve ekonomik özgürlüklerin siyasal özgürlükler karşısında görelî olarak görmezden gelinmesi özgürlüklerin sağlanması açısından hiç de umut edildiği gibi olmayacaktır. Çünkü ekonomik kaynaklar üzerinde tam denetime sahip olan bir devlet, bireylerin yaşamlarını idame ettirecekleri kaynaklar üzerinde de denetim sahibi demektir. Şu halde bireylerin özgürlükleri, kaynak ve denetim sahibi devletin lütfuna kalmış demektir.

Avusturya Ekolü bugün daha fazla anlama sahiptir. Özgürlükler arası bir hiyerarşi yaratma çabasına girildiği böylesi bir dönemde, özgürlüklerin bütünlüğünü savunan ve özgürlükler arasında bir sıralama yapmanın nelere mal olacağını öngören Avusturya Ekolü, bizleri siyasî hayatın ekonomik temelleri üzerinde durmaya sevk etmektedir. Sonuç olarak Avusturya Ekolü'nün geleceği aslında özgürlüklerin anlaşılması ve bunların tatbiki noktasında bireysel girişimin yaygınlaşması ve iktidarın sınırlandırılmasına bağlıdır.

Referanslar

- Barry Smith, "The Philosophy of Austrian Economics", *The Review of Austrian Economics* Vol. 7, No. 2, 1994, 127-132
- David Gordon, "The Philosophical Contributions of Ludwig von Mises", Mises Institute's 10th Anniversary Conference, October 9-11, 95-106
- Eamonn Butler, "*Hayek*", Liberte, Ankara: 2001
- Friedrich A. von Hayek, "Bilginin Toplumda Kullanımı", *Piyasa*, Sayı: 5, Kış 2003, 3-13
- . "Piyasanın Ahlâkî Buyruğu", *Piyasa*, Sayı: 13, Kış 2005, 141-147
- Jeffrey M. Herbener, "Ludwig von Mises and the Austrian School of Economics", *Review of Austrian Economics* 5, no. 2, 1991, 33-50
- Ludwig von Mises, "*İnsan Eylemi: İktisat Üzerine Bir İnceleme*", çev. İsmail Aktar, ed. Mustafa Acar, Liberte, Ankara: 2008
- . "*Sosyalizm*", Liberte, Ankara: 2007
- Murray Rothbard, "*İnsan, İktisat ve Devlet*", Liberte, Ankara: 2009
- . "*For A New Liberty: The Liberterian Manifesto*", MacMillan, New York: 1973
- . "*Protectionism and the Destruction of Prosperity*", Mises Institute tarafından yayınlanmıştır, 1986
- . "*The Logic of Action One: Method, Money and the Austrian School*", Cheltenham, UK: Edward Elgar 1997, 58-77
- Peter G. Klein, "F. A. Hayek: Avusturyan Ekonomist ve Sosyal Teoriysen", *Piyasa* Sayı 11 Yaz 2004, 71-83
- Richard Ebelling, "Avusturya İktisadı ve Özgürlüğün Ekonomi Polisiği", *Piyasa*, Sayı: 11, Yaz 2004, 31-45
- Roberta M. Crocetta, "Tarihsel ve Entelektüel Bağlam İçinde Rothbard'ın Siyasî Felsefesi", *Liberal Düşünce*, Sayı: 45-46, Kış-Bahar 2007, 2007: 213-233
- Turan Yay, "Avusturya İktisat Okulunun Tarihsel Gelişimi ve Metodolojisi", *Piyasa*, Sayı: 11, Yaz 2004, 1-31